

مرکز جهانی علوم اسلامی

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته فقه و معارف اسلامی

عنوان:

بررسی مفردات قرآن کریم
در کتاب مجمع البیان، بخش اللغة،
شماره آیه (۳۱ الی ۶۰) سوره بقره.

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین رضا پایانی.

استاد مشاور:

حجة الاسلام و المسلمین عبدالعباس حیاتی.

دانش پژوه:

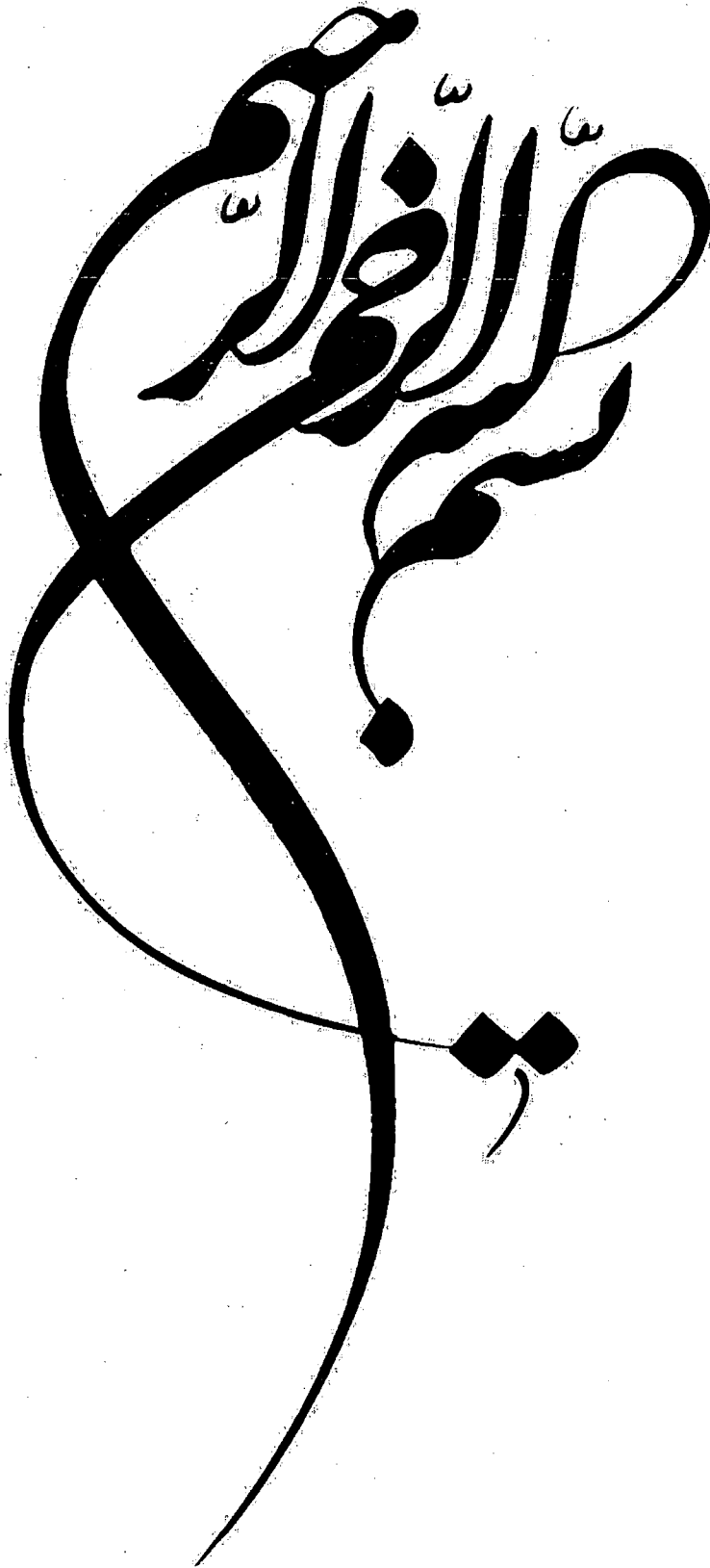
سید محمد موسوی

سال ۱۳۸۴

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی

شماره ثبت: ۶۹۰

تاریخ ثبت:

اهداء:

این پایان نامه را به بهترین گلاوزه آفرینش خاتم الاوصیاء حضرت ولی عصر امام
زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) اهداء می کنم با این امید که مورد قبول
درگاه مبارکش قرار گیرد و بیش از پیش مشمول دعاها و الطاف کریمه آن
حضرت باشیم.

تقدیر و تشکر:

اولاً کمال سپاس و تشکر خود را به درگاه قدس رب العالمین که نعمت بزرگ قلم را به انسان ها آموخت و نیروی شگرف تفکر و اندیشه را به آدمیان ارزانی داشت، و از آنجایی که «هرکس تشکر مخلوق به جا نیاورد، در واقع شکر خالق را به جا نیاورده است» ثانیاً از همه کسانی که مرا در تمامی مراحل این پایان نامه یاری رسانده اند تشکر و قدردانی می‌نمایم، مخصوصاً سپاس عمیق خود را از استادان بزرگوایم آقایان حجج الاسلام و المسلمین محمد رضا پایانی «استاد راهنما» و عبدالعباس حیاتی «استاد مشاور» که در راه تدوین و اتمام این بحث و نوشتار مرا راهنمایی کردند تشکر و سپاسگذاری می‌کنم. و همچنین خوشبختم که تشکر و احترام خود را نسبت به واحد پایان نامه که مرا در خلال نگارش این پایان نامه یاری داده اند، تقدیر بدارم.

چکیده مطالب :

این پایان نامه مشتمل بر يك مقدمه و شش فصل است. در مقدمه عنوانهای زیر بیان گردیده است:

۱- نیاز به تفسیر ۲- واژه شناسی پیش نیاز تفسیر ۳- موضوع پایان نامه و محدوده آن ۴- تعریف مفردات ۵- سبک انجام پژوهش ۶- پیشینه و ضرورت تحقیق ۷: تعریف علم مفردات قرآن.

در فصل اول مفردات از آیه [۳۱ الی ۳۵] سورة بقره را از دیدگاه صاحب مجمع البیان و واژه شناسان و مفسرین ذکر کرده است و شواهد قرآنی هم بعد از دیدگاه صاحب مجمع البیان ذکر شده است و آخر هر واژه نتیجه بررسی را ذکر کرده است.

در این فصل از این مفردات : [آدم- کُل - العَرَضُ- الأَئْبَاء- الْحِكْمَة - الأَبْدَاء- السُّجُود- أبی - الأَسْتِكْبَار- إبلیس- السُّكُون- الأَكْل- الرَّغْد- القُرْب- الشَّجَرَةُ- الظُّلْم] با ترتیبی که بالا ذکر کرده ام بحث و بررسی شده است. و در فصل دوم مفردات از آیه [۳۶ الی ۴۰] سورة بقره را مثل فصل اول از دیدگاههای صاحب مجمع البیان و واژه شناسان و مفسرین بررسی کرده است و شواهد قرآنی هم بعد از دیدگاه صاحب مجمع البیان ذکر شده است و آخر هر مفردات نتیجه بررسی را بیان کرده است و در این فصل این مفردات: [الزَّلَّة - الهبوط - الأَسْتِقْرَار- المَتَاع- الحَیْن- التَّلَقَى- کَلِمَات- التَّوْبَة- الأَثِیَان- الأَثْبَاع- الحَوْف - الحُزْن- الكُفْر- آیات- الأَصْحَاب- الأَبْن- إِسْرَائِیل - الذِّكْر - وَفَى - الرَّهْبَة] را مورد بحث و بررسی قرار داده است. و در فصل سوم از آیه [۴۱ الی ۴۵] سورة بقره را از دیدگاه صاحب مجمع البیان و واژه

شناسان و مفسرین مورد بحث و بررسی قرار داده است و بعد از دیدگاه صاحب مجمع البیان
 شواهد قرآنی واژه مورد بحث را ذکر کرده است و در آخر هر واژه نتیجه بررسی را ذکر کرده
 است، و در این فصل این مفردات: [الثَّمن - اللُّبس - الباطل - الصَّلَاة - الزَّكَاة - الرُّكُوع - الِّیر -
 التَّسْبِيح - التِّلَاوَة - العَقْل - الصَّبْر - الخُشُوع] را مورد بررسی قرار داده است. در فصل چهارم
 از آیه [۴۶ الی ۵۰] سوره بقره را نیز از دیدگاه صاحب مجمع البیان و واژه شناسان و مفسرین
 مورد بحث و بررسی قرار داده است و شواهد قرآنی و نتیجه بررسی را هم ذکر کرده است. و
 مفردات مورد بحث این است [الظَّن - المُلَاقَاة - الرُّجُوع - الْجَزَاء - الْقَبُول - الشَّفَاعَة - الْعَدَل -
 النَّصْر - الْأَنْجَاء - آل - فرعون - یَسُومُونَ - سَوَاءُ الْعَذَابِ - الذَّبْح - یَسْتَحْيُونَ - النِّسَاء - الْبَلَاء -
 الْفَرْق - الْبَحْر - الْعَرَق - التَّنْظَر] در فصل پنجم مفردات از آیه [۵۱ الی ۵۵] سوره بقره از
 دیدگاه صاحب مجمع البیان، واژه شناسان و مفسرین مورد بحث و بررسی قرار داده است و
 مفردات آیات این است: [الْوَعْد - موسی - اَرْبَعِينَ لَيْلَةً - اِتَّخَذَ - الْعِجْل - الْعَفْو - الشُّكْر -
 الْفُرْقَان - الْبَارِئ - الْقَتْل - لَنْ نُؤْمِنَ - الرَّؤْيَیَه - الْجَهْر - الصَّاعِقَه]. و در فصل ششم مفردات
 قرآنی از آیه [۵۶ الی ۶۰] سوره بقره را از دیدگاه صاحب مجمع البیان، واژه شناسان و
 مفسرین مورد بررسی قرار داده است و شواهد قرآنی و نتیجه هر واژه را هم ذکر کرده است
 و این واژه‌ها: [الْبُعْث - الظُّلَّة - الْعَمَام - الْمَن - السَّلْوَى - الدُّخُول - الْقَرِیَه - حِطَّة - الْعُفْرَان -
 الْحَطِیَّة - الْمُحْسِن - التَّبْدِیل - الرَّجْز - الْفِسْق - الْاِسْتِسْقَاء - عَصَا - الْاِثْفِجَار - الْعِین - لَا تَعْتَوُوا -
] از این آیات مورد نظر، بحث و بررسی قرار گرفته است. و در آخر فهرست منابع ذکر شده
 است.

فهرست مطالب

- مقدمه پژوهش: ۱
- الف - نیاز به تفسیر ۱
- ب - واژه شناسی پیش نیاز تفسیر: ۲
- ج - موضوع پایان نامه و محدوده آن: ۳
- د- تعریف مفردات: ۳
- هـ - سبک انجام پژوهش: ۳
- و - پیشینه و ضرورت تحقیق ۴
- ز- تعریف علم مفردات قرآن ۶

فصل اول:

- بررسی مفردات از آیه ۳۱ بقره تا آیه ۳۵ بقره ۹
- واژه «آدم» ۱۲
- واژه «کل» ۱۶
- واژه (الْعَرُضُ) ۲۱
- واژه «انباء» ۲۶
- واژه «الحکمة» ۳۲

- ۳۶ واژه «الابداء»
- ۴۰ واژه «سجود»
- ۴۴ واژه «ابی»
- ۴۷ واژه «استکبار»
-
- ۵۱ واژه «ابلیس»
- ۵۵ واژه «السکون»
- ۵۹ واژه «اکل»
- ۶۲ واژه «رغد»
- ۶۵ واژه «قرب»
- ۷۰ واژه «شجرة»
- ۷۳ واژه «ظلم»

فصل دوم

- ۷۷ بررسی مفردات از آیه (۳۶) الی آیه (۴۰)
- ۸۰ واژه «زَلَّه»
- ۸۴ واژه «هبوط»
- ۸۸ واژه «عدو»
- ۹۳ واژه «استقرار»
- ۹۸ واژه «مَتَاع»

۱۰۳	واژه «حین»
۱۰۷	واژه «تَلَّقَى»
۱۱۲	واژه «کلمات»:
۱۱۸	واژه «توبه»
۱۲۲	واژه «اتبان»
۱۲۵	واژه «اتباع»
۱۲۹	واژه «خوف»
۱۳۲	واژه «حزن»
۱۳۶	واژه «کفر»
۱۴۱	واژه «آیات»
۱۴۵	واژه «اصحاب»
۱۵۰	واژه «ابن»
۱۵۳	واژه «اسرائیل»
۱۵۶	واژه «ذکر»
۱۶۱	واژه «وفی»
۱۶۴	واژه «رهبة»

فصل سوم

۱۶۷	بررسی مفردات از آیه (۴۱) الی آیه (۴۵)
-----	---------------------------------------

۱۷۰ واژه «تَمَنُّ»
۱۷۳ واژه «لُبْسُ»
۱۷۸ واژه «باطل»
۱۸۲ واژه «صلاه»
۱۸۶ واژه «زکاة»
۱۸۹ واژه «رکوع»
۱۹۳ واژه «بر»
۱۹۷ واژه «نسیان»
۲۰۰ واژه «تلا»
۲۰۳ واژه «عقل»
۲۰۸ واژه «صبر»
۲۱۲ واژه [خشوع]

فصل چهارم

۲۱۵ بررسی مفردات از آیه (۴۶) الی آیه (۵۰)
۲۱۸ واژه «ظَنٌّ»
۲۲۳ واژه «رُجُوعٌ»
۲۲۶ واژه «جزی»
Error! Bookmark not defined. واژه «قبول»

واژه «شَفَاعَةٌ» Error! Bookmark not defined.

واژه «عَدْلٌ» ۲۳۶

واژه «نُصْرَةٌ» ۲۴۰

واژه «اِنْجَاءٌ» ۲۴۴

واژه «آل» Error! Bookmark not defined.

واژه «فرعون» ۲۵۰

واژه «سَوْمٌ» ۲۵۳

واژه «سُوءُ الْعَذَابِ» ۲۵۷

واژه «ذَبِيحٌ» ۲۶۱

واژه «يَسْتَحْيُونَ» ۲۶۴

واژه «نساء» ۲۶۸

واژه «بَلَاءٌ» ۲۷۱

واژه «فرق» ۲۷۵

واژه «بَحْرٌ» ۲۷۹

واژه «غَرَقٌ» ۲۸۲

واژه «نظر» ۲۸۵

فصل پنجم

بررسی مفردات از آیه (۵۱) الی آیه (۵۵) سوره بقره ۲۸۸

- واژه «وَعَدٌ» ۲۹۱
- واژه «موسى» ۲۹۵
- واژه «لَيْلَةٌ» ۲۹۸
- واژه «اتَّخَذَ» ۳۰۲
- واژه «عَجَلٌ» ۳۰۵
- واژه «عفو» ۳۰۹
- واژه «شُكْرٌ» ۳۱۳
- واژه «فُرْقَانٌ» ۳۱۶
- واژه «بَارِيٌّ»: ۳۲۰
- واژه «قتل» ۳۲۴
- واژه «لَنْ تُؤْمِنَ» ۳۲۸
- واژه «رُؤْيَةٌ» ۳۳۱
- واژه «الْجَهْرُ» ۳۳۶
- واژه «صَاعِقَةٌ» ۳۴۰

فصل ششم

- بررسی مفردات از آیه ۵۶ الى آیه ۶۰ ۳۴۴
- واژه «بَعَثٌ» ۳۴۷
- واژه «ظَلَّةٌ» ۳۵۱

۳۵۵	واژه «غَمَامٌ»
۳۵۹	واژه «الْمَنُّ»
۳۶۲	واژه «سلوی»
۳۶۷	واژه «دخول»
۳۷۰	واژه «القریة»
۳۷۳	واژه «حَطَّةٌ»
۳۷۶	واژه «غفران»
۳۸۰	واژه «خطیئة»
۳۸۴	واژه «مُحْسِنٌ»
۳۸۸	واژه «تبدیل»
۳۹۱	واژه «رِجْزٌ»
۳۹۴	واژه «فِسْقٌ»
۳۹۷	واژه «اِسْتِسْقَاءٌ»
۴۰۰	واژه «عصا»
۴۰۳	واژه «انفجار»
۴۰۷	واژه «عَيْنٌ»
۴۱۰	واژه «تَعْتُوُ»
۴۱۴	فهرست منابع :

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.»

إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ (۷۷) فِي كِتَابٍ مَكْتُونٍ (۷۸) لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (۷۹)

مقدمه پژوهش:

بی شک قرآن کریم در برگیرنده تمام نیازهای بشر و ضامن سعادت و کمال او در تمام اعصار و اعصار و عرصه های مختلف می باشد. و پیشرفت علم و دانش نه تنها از طروات و اعتبار آن نکاسته بلکه به مراتب بر آن افزوده و زوایای جدیدی را از اعجاز آن فرا روی دانش پژوهان گشوده است. به موازات ارتقاء علم و دانش بشری می بایست تحقیق و پژوهش در جوامع اسلامی پیرامون علوم قرآنی نیز شکوفا شود بلکه خود موجب تولید و گسترش علم شود تا از این رهگذر ضعف و عقب ماندگی مسلمانان جبران یا لااقل کمتر شود تا مبادا غیر مسلمین در عمل به کلام الهی از ایشان پیشی بگیرند.

الف - نیاز به تفسیر

اولین گام در راستای فهم قرآن مجید، تفسیر می باشد که گشاینده معانی الفاظ آن محسوب می شود. از همان صدر اسلام برخی از مسلمانان به تفسیر قرآن پرداختند خصوصاً پس از غیبت که نیاز به فهم قرآن بیشتر شد ولی امکان استفاده از محضر امام(ع) نبود عده‌ای از بزرگان دین دامن همت به کمر زدند و با نوشتن تفاسیر سعی کردند حقیقت قرآن هر چه بیشتر در میان مردم مطرح شود. هر يك از مفسرین روش خاصی را برگزیدند، برخی با استناد به

روایات و برخی با استمداد از مبانی عقلی و عده ای با تحقیق در الفاظ و ادبیات آن، هر کدام بعدی از ابعاد قرآن را بازگو نمودند. در میان تفاسیر ادبی مهمترین تفسیر: [مجمع البیان فی تفسیر القرآن] اثر مرحوم امین الاسلام طبرسی (ره) می باشد که از قرن پنجم به بعد هیچ يك از مفسرین از آن بی نیاز نبوده اند و به اظهار اهل فن دارای اتقان و اعتبار وافر است به گونه ای که آثار بعدی را می توان متأثر از آن دانست. بر این اساس شایسته است که مورد توجه و عنایت بیشتری قرار گیرد و با لحاظ ظرفیت های موجود بشری برای انجام تحقیق و پژوهش با موضوعات مختلف فراهم شود.

ب - واژه شناسی پیش نیاز تفسیر:

همانگونه که در جای خود تفصیلاً ذکر شده تفسیر قرآن کریم بر پایه علوم مختلفی استوار است که بدون طی آنها تفسیر امکان پذیر نیست یا لااقل تفسیر موجه و مورد قبول (که در روایات و احادیث بر آن تاکید شده و از موارد بسیار خطیر به شمار می رود) نخواهد بود و منجر به تفسیر به رای و سائر انحرافات و پیامدهای سوء آن می شود.

یکی از ارکان تفسیر، علوم لفظی است و یکی از علوم لفظی علم لغت یا مفردات می باشد که به منزله خشت اول بناء محسوب می شود. هر کس که بخواهد از دریای بی کران معارف قرآنی بهره ای برد، ناچار باید از این نقطه شروع کند و با توجه به ویژگی الفاظ قرآن و عمق معانی آن، تسلط کامل در این عرصه، اجتناب ناپذیر است. از آنجا که الفاظ قرآن، لب کلام عرب و عصاره و برگزیده آن است.

لذا تکیه فقهاء و حکماء و حتی ادباء و شعراء و دیگر دانشمندان نیز بر آن است. و این امر ضرورت پرداختن به مفردات قرآن را کاملاً روشن می کند.

ج - موضوع پایان نامه و محدوده آن:

بررسی مفردات قرآن کریم در کتاب مجمع البیان، بخش اللغة، از شماره آیه (۳۱ الی ۶۰) سوره بقره می باشد.

د- تعریف مفردات:

«مفرد» در لغت «هر چیزی که با دیگری آمیخته نیست» به کار رفته است. اما در اصطلاح کاربردهای گوناگونی دارد که هر يك به نوعی با معنای لغوی آن در ارتباط است. مراد از مفردات الفاظ یا مفردات قرآن «کلمات» قطع نظر از جایگاه ترکیبی آن می باشد یعنی هر کلمه «اسم، فعل و حرف» خارج از موقعیت خاص ترکیبی لحاظ می شود. در کتب متداول این رشته کلمه را شامل حرف نیز گرفته اند و معانی آن را ذکر کرده اند که البته بحث اشتقاق و دیگر مطالب در آن پیش نمی آید و عمده بحث در مفردات، پیرامون اسم و فعل می باشد.

ه- سبک انجام پژوهش:

طبق راهنمایی استاد محترم راهنما سبک بررسی مفردات به این ترتیب است.

اول: نقل اللغة با ترجمه فارسی.

دوم: ذکر شواهدی از قرآن کریم بر معنای واژه.

سوم: بررسی معنای واژه مورد نظر در کتب لغوی و شواهد شعری تا حد امکان.

چهارم: بررسی «مفردات» در کتب تفسیری بالخصوص در کتب تفسیری «الکشاف» و «التبیان» و «جوامع الجامع».

پنجم: نتیجه گیری به معنای ایجاد ارتباط بین معانی يك واژه.

و- پیشینه و ضرورت تحقیق:

اگر چه تا کنون پژوهش در زمینه تفسیر مجمع البیان در خصوص شواهد، مفردات و سایر موارد آن صورت گرفته است ولی از این نظر که مفردات مطرح شده در بخش «اللغة» در منابع استفاده مرحوم طبرسی (ره) و غیره آنها دنبال شود به نظر کاری نو و تازه می رسد. از آنجایی که قرآن کریم دارای معانی بسیار عمیق و ژرف می باشد و هر کس به فراخور دانش و توان خود از آن بهره ای می برد پرداختن به علوم قرآنی امری ضروری می نماید، علم تفسیر و به طور خاص کتاب مجمع البیان در این زمینه بیشترین یاری را می تواند داشته باشد لذا بررسی مجمع البیان از لحاظ مفردات آن در منابع لغوی و تفسیری روائی اهمیتی شایان می یابد. کارهایی که پیرامون مجمع البیان صورت گرفته است به استخراج مفردات و ذکر معانی یا ترجمه آنها محدود شده است و اثری با این ویژگی تحقق یافت نشد.

در کتابهای رجال مانند: معجم الادبا و تاریخ بغداد و فهرست ابن ندیم و اعلام زرکشی و..... آمده است که قدیمی ترین سند از فرهنگ یا واژه نامه قرآنی، مجموعه پاسخ های ابن عباس است که از دو طریق از او روایت شده است، یکی از طریق نافع ابن ازرق، دیگری از

طریق ابن ابی طلحه، و در ذیل به تعدادی از مهم ترین کتاب های که در زمینه مفردات قرآن تا قرن پنجم نگارش یافته اشاره می شود.

(۱) ابان ابن تغلب متوفای ۱۴۱ قمری، از اصحاب امام محمد باقر و امام صادق (علیهما السلام)، صاحب کتاب معانی القرآن و غریب القرآن، نخستین فردی که به تألیف و تدوین کتاب و بررسی واژه های قرآن اقدام نموده است.

(۲) ابو عمر بن علاء متوفای ۱۵۴ قمری، عالم معروف قرن دوم، گرچه در این مورد کتابی ندارد ولی نقل قولهای از او در آثار علمی و ادبی و قرآنی وجود دارد.

(۳) علی ابن حمزه کسایی، متوفای ۱۸۹ قمری از نحویین معروف و از قراء سبعة و صاحب کتاب معانی القرآن.

(۴) فراء ابو زکریا دیلمی، استاد در لغت، متوفای ۲۰۷ قمری، صاحب کتاب معانی القرآن می باشد، گرچه او در طب و نجوم هم مهارت داشته، ولی کتاب معانی القرآن او معروف ترین آثار اوست.

(۵) ابو زید انصاری، متوفای ۲۱۵ قمری مؤلف کتاب التّوادر فی اللّغة.

(۶) ابن قتیبه، عبدالله بن مسلم، در لغت و نحو، متوفای ۲۷۶ قمری صاحب کتاب غریب القرآن، تاویل مشکل القرآن و معانی القرآن.

(۷) ابو اسحاق زجاج، شاگرد مبرّد، متوفای ۳۱۱ قمری صاحب کتاب اعراب القرآن، معانی القرآن و... می باشد.

۸) ابو جعفر نحاس، محمد بن اسماعیل، متوفای ۳۳۸ قمری، صاحب کتاب اعراب القرآن، معانی القرآن و ناسخ و منسوخ قرآن.

۹) ابو منصور ازهری، لغوی، صاحب کتاب تهذیب اللغة، متوفای ۳۷۰ قمری.

۱۰) ابن فارس، متوفای ۳۹۵ قمری، صاحب معجم مقایس اللغة که در ریشه شناسی لغت استاد بوده است.

۱۱) ابن عبید الهروی، احمد بن محمد، متوفای ۴۰۱ قمری و صاحب کتاب الغریبین.

تعریف علم مفردات قرآن:

علم مفردات یا واژه شناسی قرآن دانشی است که در باره تک واژه های قرآنی از نظر ریشه، اشتقاق لغوی، دلالت بر معنای مطلوب و نوع کار برد آن در قرآن بحث می کند. اشتقاق: گرفتن لفظ از لفظ دیگری است ولی به این شرط که بین این دو لفظ از نظر معنا و ماده مناسبتی باشد و از نظر صیغه با هم مغایرت داشته باشد مثل اشتقاق کلمه «ضارب» از «ضرب» و «منصور» از «نصر».

در این که اصل «مصدر» است یا «فعل» بین اهل بصره و اهل کوفه اختلاف نظر دارد، اهل بصره می گویند اصل «مصدر» است ولی اهل کوفه می گویند اصل «فعل» است و مصدر از آن اشتقاق یافته است و هر کدام برای مدعای خودشان دلیل های اقامه نموده اند که فقط به ذکر يك دليل از هر کدام اکتفا می شود.

دلیل بصریون آنست که «مصدر» فقط بر يك چیز دلالت می کند که عبارت است از حدث ولی فعل بر دو چیز «حدث و زمان» دلالت می کند و چنانچه واحد برای اثنین اصل است همچنین «مصدر» اصل برای «فعل» است .

و دلیل کوفیون آن است که فعل در «مصدر» عمل می کند مثل: (ضربت ضرباً) و چون رتبه عامل قبل از رتبه معمول است لازم است که «مصدر» فرع «فعل» باشد.

اشتقاق بر چهار قسم می باشد:

اول: اشتقاق « اصغر یا صغیر یا عام »: و آن گرفتن يك لفظ از لفظ دیگر است به این شرط که این دو الفاظ در معنا و حروف اصلی و ترتیب حروف مشترك باشند مثل اشتقاق اسم فاعل «ضارب» و اسم مفعول «مضروب» و فعل «ضارب» و غیره از «الضرب» بنا بر قول بصریون و یا از «ضَرَبَ» بنا بر قول کوفیون، و این نوع اشتقاق در لغت عرب از دیگر انواع اشتقاق بیشتر یافت می شود.

دوم: اشتقاق اکبر یا ابدال لغوی : قرار گرفتن حرفی در جای حرف دیگر در کلمه « ظن » و «دن» ، «نعق» و «نهق» ، « سراط» و «صراط» و این خودش دو قسم است (صرفی و لغوی)

سوم: اشتقاق کبیر یا قلب لغوی: و این اشتقاق بین دو کلمه می باشد که یکی اصل و دیگری فرع که فقط در لفظ و معنا تناسب دارد ولی در ترتیب حروف تناسب ندارد مثل «جذب» و «جبد» ، «حمد» و «مدح».